

В. А. Даниленко-Кульчицька, канд. екон. наук
Тернопільський національний економічний університет

Особливості розвитку міжнародного туризму в світі

В статті описано характерні особливості міжнародного туризму, визначено основні відмінності міжнародного туризму по регіонах світу. Охарактеризовано стан розвитку міжнародного туризму в Україні, а також можливості та перспективи його розвитку.

міжнародний туризм, індустрія туризму, туристичний продукт, туристи, Всесвітня туристична організація, туристичне підприємництво

Актуальність проблеми. На початку XXI століття туризм став одним з провідних напрямів соціально-економічної, культурної і політичної діяльності більшості держав і регіонів світу. У галузі туризму тісно переплетені інтереси культури, транспорту, безпеки, готельного бізнесу, і інших. З урахуванням внутрішнього туризму, майже половина населення земної кулі щорічно стає туристами. Туризм займає значне місце і в міжнародних відносинах: із 7 млрд. чоловік на планеті близько 1 млрд. щорічно відвідують зарубіжні країни в туристичних цілях. Саме тому актуальним є з'ясування особливостей та тенденцій розвитку міжнародного туризму в світі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Особливості міжнародного туризму досліджувало чимало провідних вчених-економістів. Зокрема, С.В. Максименко розглядає міжнародно-правові аспекти туристичної діяльності; О.В. Вавілова - стан міжнародного туризму в Російській Федерації; А.Ю. Александрова – аналізує статистику міжнародного туризму. Проте, поза увагою дослідників залишаються загальносвітові особливості та сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму.

Метою статті є аналіз характерних особливостей розвитку міжнародного туризму в світі.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Міжнародний туризм - істотна складова інноваційного розвитку будь-якої

© В. А. Даниленко-Кульчицька, 2011

країни в довгостроковій перспективі, економічно вигідна і екологічно безпечна галузь економіки, джерело валютних надходжень і засіб для забезпечення зайнятості. Індустрія туризму (включаючи внутрішній) є найбільшою по числу зайнятих робітників місць в світі - 297 млн.

Міжнародний туризм характеризується рядом особливостей. По-перше невід'ємною частиною міжнародного туризму і головною його особливістю є туристичні формальності. Перетин державного кордону пов'язаний з певними формальностями: оформленням закордонних паспортів і віз, проходженням митних процедур, валютним до медичних контролем. Ці правила вводяться державою з метою боротьби з незаконною міграцією, міжнародним тероризмом, торгівлею наркотиками, проституцією і т.д. і забезпечують встановлений порядок в'їзду в країну і виїзду з неї. Спеціальні служби перевіряють дотримання туристами паспортно-візового режиму, вимог про вакцинацію (щеплення), правил і умов провезення через кордон речей, товарів, валютних засобів і проведення операцій по обміну валюти. Чим більші відмінності грошових систем держав, більше перешкод на шляху вільного пересування

людей, значніші мовні бар'єри, тим істотніша відмінність міжнародного туризму від внутрішнього.

Інша особливість міжнародного туризму носить економічний характер і розкривається через вплив, яке міжнародний туризм має на платіжний баланс країни. Іноземні туристи, оплачуючи товари і послуги, забезпечують надходження валюти до бюджету приймаючої країни і тим самим активізують її платіжний баланс. Тому приїзд іноземних туристів одержав назву активного туризму. І навпаки, виїзд туристів пов'язаний з відтоком національної грошової одиниці з країни їх постійного мешкання. Міжнародні платежі по туристських операціях такого роду фіксуються в пасиві платіжного балансу країни - постачальника туристів, а сам туризм іменується пасивним.

Поділ на активний і пасивний, виходячи з особливостей відображення фінансових результатів туристичної діяльності в платіжному балансі, притаманне тільки міжнародному туризму і не розповсюджується на внутрішній туризм.

Статистика міжнародного туризму включає два основні розділи: статистика туристичних потоків і статистика туристських доходів і витрат. Для кожного з них Всесвітня туристична організація (ВТО) розробила перелік основних показників, інформативних і легко вимірюваних. Найважливішими показниками туристичних потоків є кількість приїздів (від'їздів) і тривалість перебування.

Кількість приїздів (від'їздів) – це число зареєстрованих туристів, прибулих в ту або іншу країну (вибулих з неї) за певний період часу, як правило, календарний рік.

Оскільки турист може відвідати декілька країн протягом року і навіть в межах однієї поїздки побувати в різних державах, фактична чисельність туристів менше кількості приїздів.

З погляду важливості туризму для економіки країни, всі країни світу можна умовно розділити на 3 групи:

- країни, для яких туризм не є значною статтею доходів, і тому мало зацікавлені в додатковому залученні туристів;
- «благополучні» країни - для них туризм є значною статтею доходів, і туристи активно відвідують їх;
- «неблагополучні» країни - туризм для них є важливою статтею доходів, але потік туристів знижується внаслідок сформованого з певних причин негативного іміджу. Це країни, доходи яких сильно залежать від туризму, але які мають нестійку репутацію (Туреччина, Єгипет, Кіпр, Ізраїль). Вони пропонують достатньо комфортний і недорогий відпочинок, проте різні події, що відбуваються в цих країнах, регулярно відлякують туристів.

ВТО виділяє шість туристських макрорегіонів світу:

1. Європейський - країни Західної, Північної, Південної, Центральної і Східної Європи, включаючи всі колишні республіки СРСР, а також держави Східного Середземномор'я (Ізраїль, Кіпр, Туреччина);
2. Американський - країни Північної, Південної, Центральної Америки, острівні держави і території Карибського басейну;
3. Азіатсько-тихоокеанський - країни Східної і Південно-східної Азії, Австралія і Океанія;
4. Африканський - країни Африки, окрім Єгипту і Лівії;
5. Південний - Азіатський - всі країни Південної Азії;
6. Близькосхідний - країни Західної і Південно-західної Азії, Єгипет і Лівія.

Найбезпечнішими країнами для туристів є Острови АВС (Аруба, Бонайре і Кюрасао), Сінгапур, Ісландія, Швейцарія, Бутан, Нова Зеландія, Ірландія, Кіпр, Дубаї [2].

Міжнародний туризм сприяє диверсифікації економіки, створюючи галузі, які обслуговують сферу туризму. Сьогодні індустрія туризму є однією з форм міжнародної торгівлі послугами з найдинамічнішим розвитком. За прогнозами Всесвітньої Туристської Організації, до 2012 р. кількість міжнародних туристських поїздок складе 937 млн., а доходи від туризму досягнуть 1,1 трлн. доларів, при загальному обороті світової індустрії туризму більше 8 трлн. доларів.

Міжнародний туризм в світі украй нерівномірний, що пояснюється в першу чергу різними рівнями соціально-економічного розвитку країн і регіонів. Туризм не є товаром першої життєвої необхідності, тому він стає необхідним людині тільки при певному рівні доходів і при певному рівні багатства суспільства.

Найбільший розвиток міжнародний туризм одержав в західноєвропейських країнах. На частку цього регіону доводиться понад 70% світового туристичного ринку і близько 60% валютних надходжень. Приблизно 20% припадає на Америку, менше 10% - на Азію, Африку і Австралію загалом.

Згідно даних ВТО, в світі налічується 15 країн, що спеціалізуються на туристичних послугах, надходження від туризму яких перевищують доходи від експорту, часто у багато разів. До них відносяться невеликі острівні держави в зоні вологих субтропіків і тропіків - Барбадос, Сейшельські острови та інші. У приблизно 45 країнах надходження від туризму перевищують четверту частину обсягу експорту (це, в основному, держави, що розвиваються, із слаборозвиненою економікою). Для 38% держав туризм - головне джерело доходу, а для 83% країн туризм є одним з п'яти основних джерел доходу.

Індустрія туризму є вельми складною системою, ступінь розвитку якої залежить від ступеня розвитку економіки країни в цілому. В ній гостро виявляється необхідність державної фінансової підтримки. В обмін на фінансові вкладення в туризм країна має:

- швидке повернення коштів (4-8 років);
- зростання національного доходу без здійснення витрат сировини;
- зростання зайнятості населення;
- зростання надходження валюти.

Під надходженнями від міжнародного туризму мається на увазі плата за товари і послуги, здійснена іноземними туристами під час їх перебування в країні, за винятком прибутку від додаткової зайнятості і оплати міжнародного транспорту. Крім витрат на проїзд в країну і назад, іноземний турист затрачає на харчування близько 40% своїх витрат, на проживання - 30%, на проїзд всередині країни - 8%, інші витрати - 22%. Витрати американських туристів за кордоном звичайно вищі, ніж витрати туристів з інших країн.

Якщо розглядати особливості розвитку міжнародного туризму в Україні, то безумовно, основним її завданням щодо участі у міжнародних туристичних відносинах, є отримання якнайбільшої частки світових туристичних прибутків.

Необхідно також зауважити, що туристичні продукти України є значно дешевшими, аніж аналоги в Європі. При ринковій частці туристичних прибутків біля 3,8%, Україна отримує лише 0,3% від загальноєвропейського доходу у цій сфері. Цей показник є найнижчим біля Європі і свідчить по-перше про низьку дохідність цієї галузі і, по-друге про низьку вартість туристичних продуктів, що дозволило збільшити кількість туристичних прибутків із-за кордону.

Щодо можливості участі України у міжнародному туризмі, то її варто розглядати у двох аспектах: зовнішня та внутрішня можливість.

Зовнішню можливість в'їзного туризму забезпечують країни-донори. Для того, щоб оцінити потенціал країн-донорів та географію їх розміщення, варто звернутися до даних Всесвітньої туристичної організації які свідчать про те, що, по-перше, значна

кількість лідерів міжнародних туристичних витрат є досить близькими сусідами України, що дозволить створювати відносно дешеві туристичні продукти. По-друге, має місце значне зростання обсягів витрат на подорожі (в загальному у світі на 21,7%). Крім того, з огляду на витрати, що припадають на душу населення, найбільше на міжнародні туристичні послуги витрачають громадяни країн Європи. Це також свідчить про сприятливі можливості для України щодо інтеграції в Європейський простір міжнародного туризму [1].

Внутрішні можливості участі України у міжнародних туристичних відносинах необхідно розглядати через призму природних та людських факторів. Щодо природних факторів, то згідно з переліком культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні зосереджена значна кількість всесвітньо визнаних культурних та історичних об'єктів (комплекс «Софія Київська», Києво-Печерська Лавра, м. Львів та ін.) [3]. Не викликає сумнівів багатий природний та культурний потенціал України, який оцінено не лише міжнародними організаціями, але визнано і охороняється постановами та указами органів державної влади [4].

Внутрішні можливості суб'єктивного характеру (людський чинник) залежать, передусім, від політики щодо цього питання, оскільки бурхливий розвиток туристичного підприємництва не викликає сумніву.

З метою спрощення участі України у міжнародному туризмі варто вдосконалити державного регулювання цього питання. А саме: спростити візові та митні формальності для осіб, що прямують в Україну тільки з туристичними намірами; створити передумови для розвитку інфраструктури туристичного сектора (аеропорти, дороги, готельні та розважальні комплекси), належним чином здійснювати ліцензування, сертифікацію та стандартизацію учасників економічних відносин ринку туристичних послуг; проводити розробку державних програм підтримки розвитку туризму, що передбачатимуть агітаційну та рекламну роботу у мас-медіа, на міжнародних туристичних форумах та виставках, у мережі Інтернет щодо створення позитивного іміджу регіону та якісного інформаційного середовища. Приклади таких програм демонструють сьогодні країни південної та центральної Європи і показники їх доходів від туризму підтверджують ефективність таких програм.

Туристичне підприємництво постійно зростає в нашій державі, проте більшість його суб'єктів пропонують зарубіжні туристичні продукти та сприяють виїзному туризму, а це спричиняє відтік коштів за кордон. Лише злагоджена та послідовна державна політика спроможна створити передумови для забезпечення Україні чільного місця у міжнародних туристичних відносинах.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, можна стверджувати, що основними особливостями міжнародного туризму є його здатність забезпечити значні грошові надходження до державного бюджету, а також наявність ряду формальностей, яких необхідно дотримуватися всім учасникам. Важливою особливістю міжнародного туризму є нерівномірність його поширення у світі, оскільки туризм не є товаром першої необхідності і в основному поширений серед населення із високим рівнем доходів. Особливістю міжнародного туризму в Україні є наявність сприятливих обставин для розвитку в'їзного туризму (близькість до найбільш подорожуючих країн Європи, наявність важливих туристичних об'єктів), яка поєднується із недосконалим державним регулюванням даної сфери, якому слід приділяти більше уваги.

Список літератури

1. Артеменко В.Б., Списак В.Т. Оцінка можливостей участі України у міжнародному туризмі. / Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. Випуск 26. - 2007. - С.8-13.

2. Мілана Горенштейн. Міжнародний туризм: стан і перспективи розвитку // [Електронний ресурс] / М. Горенштейн. – Режим доступу: <http://milanaspress.wordpress.com>
3. Культурне насліддя UNESCO в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://heritage.unesco.ru/index.php?id=153&L=9>.
4. Українська спадщина. Законодавство // [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.heritage.com.ua/zakonodavstvo/p_akry/kmu/index.php?id=7

В.Даниленко-Кульчицкая

Особенности развития международного туризма в мире

В статье описаны характерные особенности международного туризма, определены основные отличия международного туризма по регионам мира. Охарактеризовано состояние развития международного туризма в Украине, а также возможности и перспективы его развития.

V.Danylenko-Kulchitska

Features of development of international tourism in world

The characteristic features of international tourism are described in the article, the basic differences of international tourism on the regions of world are certain. Development status of international tourism in Ukraine is described, and also possibilities and prospects of his development.

Одержано 27.09.11